

O'zbekiston kichik sanoat zonalarida investitsion faollikni oshirish yo'llari

Shahnoza Elshodovna Mannapova
shahnozamannapova85@gmail.com
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida kichik sanoat zonalarining rivojlanish jarayoni, ularda investitsion faollik darajasi va uni oshirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Hududiy iqtisodiy muvozanatni ta'minlashda sanoat zonalarining ahamiyati ko'rsatilib, davlat siyosati hamda xorijiy tajribalar asosida takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik sanoat zonolari (ksz), investitsion faollik, investitsiyalarni jalb qilish, hududiy rivojlanish, sanoat siyosati, soliq imtiyozlari, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, xorijiy investitsiyalar (fdi), davlat-xususiy sheriklik (dxsh / ppp), biznes muhiti, huquqiy islohotlar, eksportni rag'batlantirish, innovatsiya va texnologiyalar, kichik va o'rta biznes (kob), kredit va moliyaga kirish, raqamlashtirish, logistika va infratuzilma, sanoat klasterlari, import o'rnini bosish, investitsion muhit

Ways to increase investment activity in small industrial zones of Uzbekistan

Shahnoza Elshodovna Mannapova
shahnozamannapova85@gmail.com
Tashkent State University of Economy

Abstract: This article analyzes the development process of small industrial zones (SIZs) in the Republic of Uzbekistan, the level of investment activity within them, and mechanisms for its enhancement. The importance of small industrial zones in ensuring regional economic balance is discussed, and recommendations are developed based on state policy and international experience.

Keywords: Small Industrial Zones (SIZs), Investment attraction, Regional development, Industrial policy, Infrastructure improvement, Tax incentives, Financial support, Public-private partnership (PPP), Foreign direct investment (FDI), Business environment, Regulatory reforms, Export promotion, Innovation and technology, SME development (small and medium enterprises), Access to finance, Logistics and transport connectivity, Skilled workforce, Cluster development, Import substitution, Investment climate

KIRISH

O‘zbekiston iqtisodiyotida so‘nggi yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati jadallik bilan rivojlanmoqda. Shu jarayonning muhim bo‘g‘ini sifatida kichik sanoat zonalari (KSZ) tashkil etildi. Ular bo‘sh turgan davlat mulklarini ishlab chiqarishga jalb etish, hududiy sanoatni faollashtirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va investorlarni rag‘batlantirish maqsadida yaratilgan.

Biroq bugungi kunda ushbu zonalarda investitsion faollik yetarli darajada emas. Ayrim zonalarda loyiha quvvatlari to‘liq ishlamayapti, infratuzilma sust, investitsiya muhiti esa barqaror emas. Shu sababli maqola kichik sanoat zonalarida investitsion faollikni oshirish yo‘llarini aniqlashga bag‘ishlangan.

Tadqiqot quyidagi metodlarga tayandi:

1-jadval

№	Tadqiqot usuli	Maqsadi
1	Tahliliy usul	Kichik sanoat zonalari faoliyatini tahlil qilish
2	Qiyosiy usul	O‘zbekiston zonalarini xorijiy tajriba bilan solishtirish
3	Ekspert baholash	Iqtisodchi mutaxassislar fikrini o‘rganish
4	Statistik usul	Investitsion oqimlar va loyihalar ko‘rsatkichlarini tahlil qilish
5	Grafik-jadval usuli	Ma‘lumotlarni vizual shaklda ifodalash

Ma‘lumot manbalari: O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi, 2017-2024 yillardagi Prezident qarorlari va ilmiy maqolalar.

2025-yil holatiga ko‘ra, mamlakat bo‘yicha 200 dan ortiq kichik sanoat zonasi faoliyat yuritmoqda. Ularda 4 mingdan ortiq loyiha amalga oshirilgan, natijada 60 mingdan ziyod yangi ish o‘rinlari yaratilgan.

Quyidagi jadvalda ayrim viloyatlar bo‘yicha investitsiya hajmi va loyihalar soni tahlil qilingan:

2-jadval

O‘zbekiston viloyatlarida kichik sanoat zonalarining investitsion faollik ko‘rsatkichlari (2024-yil holatiga ko‘ra)

Viloyat nomi	Kichik sanoat zonalari soni	Amalga oshirilgan loyihalar soni	Investitsiya hajmi (mlrd so‘m)	Yar. ish o‘rinlari (ta)
Toshkent vil.	26	520	1150	9500
Farg‘ona vil.	18	350	720	6200
Andijon vil.	15	300	640	5400
Samarqand vil.	17	270	580	4800
Buxoro vil.	14	240	450	4100
Surxondaryo vil.	12	180	320	3500
Qoraqalpog‘iston R.	10	130	260	2400
Jami O‘zbekiston bo‘yicha	112	1990	4120	35 900

Manba: Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi ma‘lumotlari (2024).

Ushbu jadvaldan ko‘rinadiki, investitsiya faolligi poytaxt va markaziy viloyatlarda yuqori, biroq chekka hududlarda pastroq.

Tahlil natijalari asosida quyidagi muammolar aniqlangan:

- Infratuzilmaning yetarli emasligi (elektr, gaz, transport, internet);
- Byurokratik to'siqlar va ruxsatnoma olishdagi kechikishlar;
- Mahalliy banklar tomonidan investitsiya kreditlarining kamligi;
- Mahalliy kadrlar malakasining pastligi;
- Hududiy investitsiya marketingining sustligi.

Investitsion faollikni oshirish yo'llari

1. Kichik sanoat zonalarida (KSZ) investitsion jozibadorlikni oshirishning eng muhim omillaridan biri - rivojlangan infratuzilmadir. Investorlar uchun elektr energiyasi, suv ta'minoti, gaz, kanalizatsiya tizimi, transport yo'llari va logistika infratuzilmasining mavjudligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Davlat-xususiy sheriklik (PPP) asosida infratuzilmani rivojlantirish orqali davlat budjetiga tushadigan yuk kamayadi va xususiy sektorning samaradorligi oshadi. Masalan, zamonaviy energiya tarmoqlari ("smart grid"), yuqori tezlikdagi internet va logistika markazlarini yaratish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va mahsulotni bozorga tez yetkazishni ta'minlaydi.

Natijada, infratuzilma rivoji investitsiya risklarini kamaytirib, investorlar uchun qulay biznes muhitini shakllantiradi.

2. Investitsion muhit barqarorligi ko'p jihatdan huquqiy kafolatlar tizimiga bog'liq. Investorlar o'z kapitalining himoyalanganligiga ishonch hosil qilmasa, investitsiya kiritishdan tiyiladi.

Shu sababli "kafolat xatlari" (government guarantees) amaliyotini joriy etish muhim hisoblanadi. Bu orqali davlat investor oldida majburiyatlarni bajarishga kafolat beradi. Bundan tashqari, shartnomaviy munosabatlarda nizolarni tez va adolatli hal qilish uchun sud tizimini isloh qilish, arbitraj mexanizmlarini rivojlantirish zarur.

Shuningdek, intellektual mulk huquqlarini himoya qilish va investorlar uchun alohida sud yoki maxsus iqtisodiy sudlar tashkil etilishi investitsion muhitni yanada mustahkamlaydi.

3. Soliq va bojxona siyosati investitsiya jalb qilishda eng samarali vositalardan biridir. Innovatsion va yuqori texnologiyali ishlab chiqarish bilan shug'ullanayotgan korxonalar uchun 5-10 yillik soliq ta'tili berish investitsiya xarajatlarini tezroq qoplash imkonini beradi.

Bundan tashqari, import qilinadigan uskunalar uchun bojxona to'lovlaridan ozod qilish yoki kamaytirish ishlab chiqarish jarayonini arzonlashtiradi. Soliq imtiyozlari nafaqat yangi investorlarni jalb qiladi, balki mavjud korxonalarni kengayishga undaydi.

Ammo bu imtiyozlar aniq mezonlar asosida berilishi va samaradorligi muntazam baholab borilishi lozim, aks holda byudjetga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

4. Zamonaviy iqtisodiyotda raqamlashtirish investitsion muhitni yaxshilashning muhim omiliga aylangan. "Smart Industrial Zone" konsepsiyasi doirasida barcha boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish orqali byurokratik to'siqlar kamaytiriladi.

"One Stop Shop" (yagona darcha) elektron platformasi orqali investorlar korxonalar ro'yxatidan o'tkazish, litsenziya olish, yer ajratish va boshqa ruxsatnomalarni onlayn tarzda amalga oshirishi mumkin.

Bu tizim vaqtni tejaydi, korrupsiya xavfini kamaytiradi va biznes yuritishni soddalashtiradi. Shu bilan birga, real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyati yaratiladi.

5. Investitsion loyihalarning muvaffaqiyati malakali kadrlar bilan bevosita bog'liq. Shu sababli kichik sanoat zonalarini texnik universitetlar, kasb-hunar maktablari va innovatsion markazlar bilan integratsiya qilish muhimdir.

Dual ta'lim tizimini joriy etish orqali talabalar o'qish davomida ishlab chiqarish jarayonida amaliy tajriba orttiradi. Texnoparklar bilan hamkorlik esa innovatsiyalarni ishlab chiqarishga tez joriy etish imkonini beradi.

Natijada, mehnat bozori talablariga mos kadrlar yetishtiriladi va korxonalar uchun ishchi kuchi tanqisligi muammosi kamayadi.

6. Xorijiy tajribani o'rganish va uni milliy sharoitga moslashtirish investitsion faollikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, Turkiya, Janubiy Koreya va Xitoy kabi davlatlarning industrial parklar tashkil etish bo'yicha tajribasi samarali hisoblanadi.

Bu davlatlar yuqori texnologiyalarni jalb qilish, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish va logistika tizimini mukammallashtirish orqali katta natijalarga erishgan.

Xorijiy investorlarga qulay sharoit yaratish, qo'shma korxonalar tashkil etish va texnologiya transferini rag'batlantirish orqali mahalliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

XULOSA

O'zbekiston kichik sanoat zonalarini iqtisodiyotning modernizatsiyasi va diversifikatsiyasida muhim o'rin tutadi. Ammo investitsion faollikni oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda tizimli islohotlar zarur:

- Infratuzilmani modernizatsiya qilish va davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish;
- Investitsiya muhiti shaffofligini ta'minlash va byurokratik to'siqlarni kamaytirish;
- Mahalliy ishlab chiqaruvchilarni moliyaviy rag'batlantirish;
- Xorijiy investorlar uchun huquqiy kafolatlarni kuchaytirish;
- Raqamli boshqaruv tizimlarini keng joriy etish.

Bu chora-tadbirlar kichik sanoat zonalarini iqtisodiyotning faol drayveriga aylantiradi va O'zbekistonning industrial salohiyatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–3298-son qarori, 2017-yil 10-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hisobotlari, 2024-yil.
3. Statistika agentligi: “O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari”, Toshkent, 2025.
4. Raxmonov I. Kichik biznes va investitsiyalar iqtisodiyoti, Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2023.
5. World Bank. Investment Climate Assessment: Uzbekistan, 2023.
6. OECD. SME Development in Central Asia, 2024.
7. Porter M. The Competitive Advantage of Nations, Harvard, 1990.
8. Воронова Т.А. Инвестиционная активность в стратегии экономического роста (методологические аспекты). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. М., 2004. 17 с.
9. Климова Н.И. Научные основы инвестиционного обеспечения регионального развития тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 08.00.04, ISSN 2181-0842 / Impact Factor 4.182 502 "Science and Education" Scientific Journal / www.openscience.uz April 2024 / Volume 5 Issue 4 доктор экономических наук. Н.И.Климова.-Екатеринбург, 1999. 17 с
10. Viviani, J.L, & Maurel, C. (2019). Performance of impact investing: A value creation approach. Research in International Business and Finance, 47, 3139.doi.org/10.1016/j.ribaf.2018.01.001 <https://meiji.elsevierpure.com/en/publications/performance-of-impact-investing-a-value-creation-approach>
11. Sh.Mannapova. Classification of factors for increasing the investment activity of small industrial zones.American journal of research in humanities and social sciences. March 2023,ISSN:2832-8019